

במעגלי הציונות הדתית

הרב **יונה גודמן**

הרב
**יונה
גודמן**

נולד ב-1960, ישראל.
שירת בצה"ל כמפקד טנק.
ראש תחום חינוך אמוני
במכללת אורות ישראל,
אלקנה.
פעיל במרכז מהו"ת.
לשעבר מזכ"ל תנועת
בני עקיבא בישראל.

פתיחה

לשאלה "מיהו ציוני-דתי?" ניתן לגשת בשתי צורות:
יש שיסקרו באופן אובייקטיבי את זרמי-המשנה הקיימים
היום בציונות הדתית.
יש שיציגו את עמדתם כזו המייצגת את ההגדרה הראויה
לציוני-דתי.

אנו ננסה לשלב בין שתי נקודות המבט. תחילה נמפה
באופן אובייקטיבי את התכנים המשותפים והייחודיים לכל
אשר 'ציוני-דתי' ייקרא לו. שנית, נציע בתמצית את הבנתנו
הסובייקטיבית כיצד אמור ציוני-דתי להיראות.

מבט אובייקטיבי

לאחר אלפי שנות גלות ניצבו מול העם היהודי שני
אתגרים רוחניים-מעשיים חדשים, איתם הוא נדרש
להתמודד: הציונות והמודרנה.

ביחס ל**ציונות** היה צורך לבחון האם תנועה רעיונית-
מעשית זו יכולה לדור בכפיפה אחת עם היהדות המסורתית

(קרי: שומרת תורה ומצוות) מקדמת דנא. התשובה לשאלה זו פילגה את העם היהודי לשניים: הציבור אשר לימים כונה 'חרדי' הגיע למסקנה כי קיימת סתירה מהותית בין התנועה הציונית העכשווית ובין חיי תורה מלאים. על כן, הוא בחר בנאמנות לתורה כפי שהוא הבין אותה, ובפסילה גורפת של התנועה הציונית.

במקביל, הציבור אשר לימים כונה 'חילוני' הגיע למסקנה... זהה! קרי, כי קיימת סתירה בין התנועה הציונית העכשווית ובין חיי תורה מלאים. על כן הוא בחר בנאמנות לציונות תוך ויתור על נאמנות מלאה לחיי תורה ומצוות.

לשון אחר, שתי הקבוצות הסכימו כי הציונות והתורה סותרות זו את זו, וכל קבוצה בחרה בנאמנות למרכיב אחד בלבד.

אולם, מאוחר יותר קם הציבור שלימים כונה 'ציוני-דתי', תוך אמונה כי שתי הקבוצות אוהזות באמת חלקית בלבד. תנועה זו קמה תוך תודעה שלא רק שאין סתירה בין חיי תורה ונאמנות לציונות כי אם להפך, שניהם מהווים חלקים של שלמות אחת, אותה מצפה הקב"ה שְנַחֲיָה וְנַחֲיָיָה.

תופעה זהה התרחשה גם ביחס ל**מודרנה**:

הציבור החרדי הגיע למסקנה כי קיימת סתירה מהותית בין התורה ובין המודרנה, ובחר בהסתייגות ובהסתגרות מירבית מפניה.

הציבור החילוני הסכים כי השתלבות במודרנה ונאמנות לתורה סותרות זו את זו, ובחר בהשתלבות מירבית במודרנה.

שוב, קם הציבור הציוני-דתי ובפיו בשורה: הקב"ה מצפה מאיתנו לתקן עולם וליישבו. לינוק לכתחילה את כל הטוב שיש במודרנה (תוך סינון מוחלט של הפסול והרע) ולראות בפיתוחה חלק מייעודנו התורני.

במילים אחרות, הציבור החרדי הלא-ציוני והציבור החילוני-ציוני הסכימו כי נאמנות לתורה ולמצוות אינה יכולה להשתלב עם הציונות או עם המודרנה, ולכן צריך לבחור ביניהן. בשני המקרים, הציבור הציוני-דתי הבין כי תפקידו להחיות 'תורת חיים' בה ייחשף החיבור הקיים בין חלקי התורה השונים.

ניתוח זה, אף כי שטחי וחלקי הוא, מסייע לנו להבין כי האתגר שלקחה על עצמה הציונות-הדתית הוא אתגר כפול: ציר ראשון - חיי תורה הכוללים שותפות בציונות. ציר שני - חיי תורה הכוללים שותפות מבוקרת בחיי המודרנה.

מכאן להבדלי דגשים הקיימים בתוך הציונות-הדתית. יש בתוך הציונות הדתית שמזדהים מאוד עם שני האתגרים, לעומתם יש הרואים את תפקידם רק בשילוב העשייה הציונית כחלק מהתורה, אך חולקים מהותית על הפתיחות למודרנה.

האבחנה בין שני הצירים מסייעת לנו להבין את שיעורי הבית שהוטלו על ציבור זה. לברר את עומק החיבור בין התורה ובין החיים בכל אחד משני הצירים. בירור שלעיתים נדמה שנעשה בעיקר ביחס לציונות, ועוד רבה העבודה ביחס למודרנה, שם רב הטשטוש והבלבול.

כעת ננסה ליצור מיפוי ראשוני של דרכה של הציונות הדתית ביחס לציר של תורה וציונות:

בשנים האחרונות גוברים הקולות הקוראים לייסד מפלגה פוליטית רחבה, המבוססת על אדני הציונות-הדתית ואשר תחתור להגיע לשלטון. אחרים טוענים כי יש לפעול כבר כעת להעמדת 'מנהיג אמוני' כראש ממשלה. במבט ראשון, נדמה כי התקווה להעמיד מנהיג ומפלגה שינהלו את המדינה מתוך נאמנות מלאה לתורת ישראל, היא שאיפה המשותפת לכל מי שנאמן לקב"ה ולתורתו.

המחשבה המונחת ביסוד הגישה השואפת לפתח מנהיגות דתית למדינה מניחה כי מקור הקשיים שבמדינה הוא העדר מנהיגות הפועלת מתוך נאמנות לתורה. אם רק יקומו מנהיגי תורה שיכהנו כשריה וכראשיה של המדינה, ואשר יהיו מקובלים על האומה כולה, יוכלו כל הדתיים להזדהות עם המדינה ולשרתה כחלק ממילוי רצון ה' בעולם.

מחשבה זו מוטעית, והציבור החרדי אינו מקבלה כלל ועיקר. אמנם חלק ניכר מהביקורת שלהם על המדינה מושמעת ביחס לחילוניותה, אך אין זה אומר כי אילו הייתה דתית היו מקבלים אותה. נדגים זאת בנקל תוך ציטוט דבריו של האדמו"ר מסאטמר, הרב יואל משה טייטלבוים:

"אף אם יהיו כל חברי הממשלה כולם אהובים, כולם ברורים, אף כתנאים ואמוראים, מכל מקום אם לוקחים הממשלה והחירות מעצמם טרם שהגיע הזמן, הווי דחיקת הקץ שהיא כפירה בתורתנו הקדושה ובאמונה. [...] אף אילו היו חברי הכנסת צדיקים וקדושים, הוא עוון פלילי איום ונורא ליקח גאולה וממשלה טרם שהגיע הזמן [...]" (יואל משה. סימן עז).

על רקע דבריו ובניגוד להם, ניתן בנקל לזהות את שני היסודות הראשוניים המשותפים לכל בני משפחת הציונות-דתית: האמונה כי רצון ה' הוא **שלא נמתין בצורה פאסיבית** למשיח, אלא נקום ונפעל בכוחות טבע אנושיים כדי לייסד

הרב יואל משה טייטלבוים **האדמו"ר מסאטמר**

1888-1979.

נולד בסיגט, הונגריה.
רב העיירה סאטמר
בטרנסילבניה, שם ייסד
את חסידות סאטמר. ניצל
מאימת השואה באמצעות
'רכבת ההצלה' של קסטנר
שהובילה אותו לשווייץ.
היגר לארצות הברית והקים
קהילה חרדית בברוקלין,
ניו יורק, מן החריפים שבין
המתנגדים לציונות.
חיבר ספרים: פרשנות
המקרא, שאלות ותשובות,

מדינה אשר בעזרת השם תאמץ לעצמה את דרך התורה. אמונה זו קשורה להבנה כי קיימת מצווה נחצית לעלות לארץ ולייסד בה מדינה, מצווה אשר אמנם לא התאפשר לקיימה במשך אלפי שנים, אך היא בגדר חובה דרכה נממש את רצון ה' שעמו יתגלה בתוך מדינה ריבונית עצמאית.

מכאן נגזר יסוד שלישי, הוא המצווה **ליישב את ארץ ישראל**. רוב הציבור החרדי אינו הואה בהקמת ישוב חדש מצווה, אלא פתרון טכני למצוקת דיו. אילו תיאורטית היה מתברר כי נוצרו מקומות דיו ליד מרכזי האוכלוסייה החרדית היו בשמחה עוברים לשם ומוותרים על יישוביהם. לא כן דרכנו, בה מאמינים חברי משפחת הציונות-הדתית, והיא כי קיימת חובה אישית וציבורית לגאול את אדמות הארץ וליישבם בבתים ובחקלאות. במקביל, מסכימים הכול כי קיימת חובה לעודד עליה לארץ, ולטפח כוח מגן יהודי שידאג לביטחוננו.

- סוף דבר, קיימות שלוש עמדות יסוד המשותפות לכל אשר 'ציוני-דתי' ייקרא לו:
- א. **פעילות אנושית** - הקב"ה מצפה שנקום ונפעל, בעזרתו, בכלים אנושיים.
 - ב. **ישוב הארץ** - קיימת חובה אישית לעלות לארץ וליישובה.
 - ג. **ריבונות יהודית** - חובה לכונן מדינה עצמאית בארץ ישראל ולהגן עליה.

הקורא חד העין בוודאי שם לב שהשפה בה השתמשנו עד כה לא הייתה תורנית. דיברנו על 'חובה' להקים מדינה, אך לא על מצווה דתית. לא גיבנו את דברינו במקורות, ובעיקר, לא דיברנו על היות היכולת לקיים כל זאת בדורנו ביטוי להיותנו בתקופת "ראשית צמיחת גאולתנו". הסיבה לכך פשוטה, ביקשנו להניח תשתית המשותפת לכל גווי המשפחה הציונית-דתית, בניסוח שיכלול אף את אנשי האגף הליברלי של הציונות הדתית, אשר רואים בכל אלו בעיקר חובה אזרחית אשר קיומם 'טוב ליהודים', אך לא בהכרח חלק מראשית צמיחת הגאולה. במקביל, ניסוח זה משאיר בפנים חלק גדול מתושבי הגבעות ותומכיהם, אשר יסכימו אף הם לשלושת היסודות שמנינו: **הקב"ה מצפה שנפעל בכלים אנושיים כדי לעלות ארצה ולייסד בה מדינה ריבונית המושתת על אדניה של זהות יהודית.**

מבט סובייקטיבי

בהמשך למיפוי העקרוני שעשינו לעיל, ננסה לפרוס את הבנתנו בדבר דמותו ופועלו של הציוני-דתי הראוי. יש ציפיות רבות מהאדם הציוני-דתי, ונתמקד בעשר מתוך הייחודיות לזרם זה:

א. **תנועת התשובה**. חיינו היהודיים והתורניים בגלות היו חלקיים. על כן, הציוני-דתי מאמין כי הציונות-הדתית היא תנועת תשובה. הקב"ה הטיל עליה את המשימה להשיב את עם ישראל לחיים מלאים לאור התורה. במילים אחרות, הציונות היא

דתית, ודרכנו הציונית-דתית איננה פשרה בין הדתיים האמיתיים (החרדים) ובין הציוניים האמיתיים (החילונים) אלא שאיפה לממש את רצון ה'.

ב. ראשית צמיחת גאולתנו - הציוני-דתי מאמין כי חזרתנו לציון ולחיים בדור זה אינה יד המקרה ואינה עתידה להתבטל. זוהי ראשית צמיחת גאולתנו, עליה התפללנו אלפיים שנה. מתוך מדינת ישראל העכשווית, חרף קשייה ומשבריה, תצמח הגאולה השלימה.

ג. חזון ושותפות - הציוני-דתי מציב בפניו חזון שלם. הוא נחוש להמשיך לפעול, כדי להוביל את עם ישראל אל עבר גאולתו השלמה. אך הציוני-דתי מבין כי חזון זה, הכולל בשלב הסופי חידוש של הופעת השכינה, מקדש וכל שאר מרכיבי חיינו המלאים, לא יושג ללא שותפות עם האומה כולה. על כן הוא פועל בתוך העם והמדינה, ואתם. בסבלנות ובאהבה, הוא משתלב בכל מערכות החיים, תוך רצון להשפיע באור התורה. אין הוא הואה באחרים 'ערב רב' או 'חבורת בוגדים ריקנים', אלא חלק מעמו, אשר רק איתם יחדיו ייגאל. בימינו, יש בתוך הציונות הדתית אנשים אשר גדל כמיהתם למימוש החזון הביאים לייאוש מהיכולת לפעול תוך שותפות עם האומה והמדינה. במקביל, יש אשר מרוב השתלבות שכחו את החזון. הם 'מזרחניקים' נחמדים, שאינם שותפים פעילים בחתירה אל עבר מימוש החזון. הציוני-הדתי הראוי ממשיך לחתור לחזון המלא בלי להקטינו תוך הבנה שניתן לממשו רק על ידי צירוף העם כולו לחזון.

ד. אנא עבדא דקודשא בריך הוא - לציוני-דתי יש ענווה. הוא מאפשר לקב"ה לקבוע כיצד תופיע הגאולה. אמנם יש לו שאלות טובות. מדוע הקב"ה אפשר לציבור חילוני ליטול חלק מרכזי בבניינה של המדינה? מדוע הצעידה אל עבר הגאולה אינו מונהג על ידי אנשי תורה? ועוד. אך הוא לא מודיע לקב"ה שמדינתו אינה רצויה היות והיא לא מתנהלת לפי התוכנית הפרטית שלו. הוא עבד של הקב"ה ולא להפך...

ה. קימעא קימעא - הציוני-דתי הפנים את האמונה כי הגאולה עתידה להופיע בתהליכים מורכבים ומלווי משברים, וזה השפיע על עיצוב אישיותו. הוא שמח ואופטימי, עמל למען תיקון עולות המציאות תוך ידיעה כי התהליך עשוי להימשך שנים ארוכות. איש לא הבטיח לו גאולה 'אינסטנט', ואין הוא מתייאש או נעשה מריד כשמסתבר כי היא צומחת "קימעא קימעא". הוא מודה לקב"ה על הזכות לחיות בדור זה, הוא בודק תמיד את דרכיו וממשיך לעמול בסבלנות למען הופעת הגאולה מתוך המדינה הנוכחית.

ו. בשבח המחלוקת - הציוני-דתי שמח על היותו שייך לציבור בו מתקיימים דיונים נוקבים על דרכה של המדינה ועל תפקידו בתוכה. מחלוקות אלו מלמדות אותו

כי הוא שייך לציבור ערכי העמל להבין כיצד ראוי לקיים את רצון ה'. הוא שמח כי עיקר הויכוח בתוך הציבור שלו אינו סביב שאלות חומריות או אנוכיות, אלא סביב דרכי מימוש רצון ה' בעולם. הוא מבין כי יש ערך במחלוקת שהיא לשם שמים, אינו נבהל מפניה, ואינו פוסל קבוצות שחושבות אחרת ממנו (או את רבניהן...). הוא נאמן לדרכו, תוך האזנה מתמדת לעמדות החולקים עליו, למען יפיק מתוכם דברי ביקורת ראויים מכוחם יוכל לשפר את דרכיו.

ז. צדק חברתי - החזון של הציוני-דתי אינו מתקדם רק דרך ציר אחד. הציוני-דתי אינו חושב כי רק דרך עשייה למען ההתיישבות בארץ ישראל ניגאל. הוא מעודד עשייה בחזיתות רבות: מצדק חברתי ועד חזרה בתשובה, מיישוב הארץ עד עשייה תקשורתית בונה. יש להניח כי הוא אישית יתמסר בעיקר לשדה אחד, אך הוא שמח שיש מחבריו המתגייסים במלוא הלהט למען צירי פעולה אחרים.

ח. תורת חיים - הציוני-הדתי מאמין כי אחד מאתגרנו המרכזיים הוא לחיות חיי תורה מלאים, בכל מעגלי החיים. הוא מבין כי לא ניתן לעבוד את ה' רק בלימוד תורה או ביישוב הארץ, והוא נותן את דעתו לשאלות אישיות של תכני התרבות והפנאי; של יחסו לכסף ומקום ההישגיות המקצועית בחייו. הוא מבין כי מי שחפץ להוביל אומה שלמה צריך לפתח מתוכו חזון ומעשה המתייחסים גם למימדי התרבות, והוא שואף להיות דוגמה אישית של מי שפועל עם א-ל גם בעת שעות מנוחתנו.

ט. הגשמה אישית - יש אנשים הדוגלים בכל סעיפי החזון, אך חיים את חייהם הפרטיים תוך ציפייה שאחרים יפעלו למימושו. הציוני-הדתי מרגיש **חובה אישית** לתעל את כישוריו לאורך כל חייו למען קידום היסודות הדתיים-לאומיים בהם הוא מאמין. הוא שואל עצמו כל יום מחדש מה עוד הוא אישית יכול לעשות כדי לתרום מכוחותיו ותכונותיו למען נתקדם כולנו אל עבר הגאולה השלמה.

י. תורה - הציוני-דתי מבין כי היכולת לממש את כל הנאמר לעיל ועוד, מצריך לימוד תורה בהיקף ובעומק, שלו ושל חבריו לדרך. הוא שמח על גילויים של תוספת לימוד תורה, ומנסה להקדיש בעצמו שנים משמעותיות ללימוד תורה שיטתי: אף לאורך חייו הוא רואה בתורה את המרכז, ומקדיש זמן ומאמצים כדי להמשיך לגדול בתוכה. כנער, הוא לא רואה בהתמסרות ללימוד תורה דבר השייך ל'תורניים' בלבד (המכונים בשפתו "דוסיס"), וכמבוגר הוא לא רואה בהעצמת לימוד התורה הציבורי שלנו ביטוי ל'התחרדות'. להפך, הוא מבין כי דווקא ציבור השואף להרים חזון גדול הפרוס על כל מרחבי החיים, צריך להגביר תדיר את לימוד התורה בתוכו. ממילא, הוא מכבד את הרבנים, מלמדי התורה ומפתחיה, ושואף ללימוד מפועלם ומתורתם.

סיכום

הציוני דתי עמל תדיר על עדכון תשובתו לשאלות "מהי ציונות דתי?" ו"מיהו ציוני-דתי?". הוא מאמין שהוא שייך לציבור שהוטלה עליו משימה א-לוהית, להוביל בתחייתה של התורה ובהתפתחותה של מדינה יהודית שלמה. יש ציבורים הנאמנים לתורה וליהדות, אך אינם חושבים שמדינה מודרנית עכשווית תוכל להיות לאור התורה. אחרים נאמנים למדינה, אך במקרה הטוב רואים בתורה מסורת לא מחייבת הנותנת השראה. הציבור הציוני-דתי מתייחד באמונתו כי ניתן להקים מדינה יהודית. לא רק מדינה של יהודים, אלא מדינה שהיא יהודית, החיה על פי תורת חיים המאירה את כל מימדי החיים. מפתרון בעיות של בטחון לאומי ועד תכני התרבות והפנאי.

הציוני-דתי מבין כי הוטלה על כתפיו המשימה של גאולת התורה מתפיסה גלוטית לתפיסה יהודית בריאה ורחבה. הוא נכון בשמחה להמשיך לברר ולהעמיק את הבנתו בתכניה ואת עשייתו במימוש רכיביה.

עוד ארוכה הדרך, אך מובטחים אנו בדברי ריב"א:

עתידה בת קול להיות מצפצפת בראש ההרים ואומרת "כל מי שפעל עם א-ל יבא וייטול שכרו" (ויקרא רבה, כז).